

دلبستگی مکانی و عواطف مثبت و منفی در دانشجویان

سمیه اقتدارنژاد^{۱*}، دکتر مجید صفاری نیا^۲، نرگس یکدله پور^۳

^۱کارشناس ارشد روانشناسی eqtedarnejad@gmail.com

^۲عضو هیات علمی گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور مرکز تهران

^۳دانشجوی کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور مرکز تهران

چکیده

تحقیقات نشان داده است که بخشی از محبوبیت محیط‌های طبیعی ناشی از این است که از آنها برای تامل در مورد مسایل شخصی و تنظیم حالات هیجانی استفاده می‌شود. پژوهش حاضر به بررسی رابطه‌ی دلبستگی مکان با عاطفه‌ی مثبت و منفی پرداخت. بدین منظور ۱۶۰ دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز تهران به شیوه‌ی تصادفی انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات از مقیاس دلبستگی مکان و مقیاس عاطفه‌ی مثبت و منفی استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان دادند که تفاوت میانگین نمره کل دلبستگی مکان دختران و پسران از لحاظ آماری معنادار می‌باشد. بین دلبستگی مکان و خرده‌مقیاس‌های آن با عاطفه‌ی مثبت رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج نشان داد که متغیر پیوند اجتماعی ۴۶ درصد واریانس عاطفه‌ی مثبت را تبیین می‌کند. یافته‌ها مداخله‌گری خاصه‌های مختلف را پیشنهاد می‌کند.

کلیدواژه‌ها: دلبستگی مکان؛ عاطفه‌ی مثبت؛ عاطفه‌ی منفی؛ دانشجویان

مقدمه

نظریه پردازان دارای گرایش روان‌تحلیل‌گری محیط را به عنوان یک شیء احتمالی برای عاطفه و دلبستگی تلقی می‌کنند. درست همانطور که والدین خوب می‌توانند مبنای ایمنی را برای کودک فراهم کنند تا آزادانه به جستجوی محیط بپردازند، یک موقعیت باثبات و راحت نیز می‌تواند یک مبنای خانگی را فراهم کند که به کودک امکان می‌دهد در محیط اطراف خود با اطمینان پرسه بزند (چاولا، ۱۹۹۲). مردم از محیط‌هایی که در آنها می‌توانند به اهداف و اولویت‌هایشان بیان‌بند، صحبت می‌کنند. لانگ و همکارانش (۲۰۰۳) دریافته‌اند که مردم طبیعت را به عنوان موقعیتی مهم برای تجارب خلوت خود توصیف می‌کنند که به افزایش آرامش درونی و خودآشنایی منجر می‌شود و آن را با جنبه‌های منفی خلوت نظیر تنهایی و ناشناس بودن کمتر مرتبط می‌دانند. کورپلا و همکارانش نیز دریافته‌اند که بخشی از محبوبیت محیط‌های طبیعی ناشی از این است که از آنها برای تامل در مورد مسایل شخصی و تنظیم حالات هیجانی و خودپنداره استفاده می‌شود (کورپلا، ۱۹۸۹؛ کورپلا و همکاران، ۲۰۰۱). با توجه به نقش محیط‌های طبیعی در تنظیم حالات هیجانی و اهمیت حالات هیجانی مثبت در کیفیت زندگی، این پژوهش به بررسی نقش هویت مکانی، دلبستگی عاطفی، وابستگی مکان و پیوندهای اجتماعی در عواطف مثبت و منفی دانشجویان دختر و پسر ساکن شهر تهران پرداخت.

روش

شرکت‌کنندگان و طرح پژوهش

پژوهش حاضر در چهارچوب یک طرح غیرآزمایشی، از نوع همبستگی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان "ساکن شهر تهران" دانشگاه پیام نور تهران می‌باشند که در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ مشغول به تحصیل بوده‌اند. نمونه‌ی پژوهش شامل ۱۶۰ دانشجو است که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده از جامعه‌ی مورد نظر از سه دانشکده انسانی، پایه و فنی انتخاب شده‌اند. این تعداد در بر گیرنده‌ی ۱۰۰ دانشجوی دختر و ۶۰ دانشجوی پسر می‌باشند. میانگین سنی افراد برابر با ۲۶/۸۵ (با انحراف معیار ۶.۵۸) بود. وضعیت تحصیلی افراد، کارشناسی (۶۰/۶۳ درصد) و کارشناسی ارشد (۳۹/۳۷ درصد) بود. ۲۲/۵ درصد از افراد دارای مالکیت استیجاری، ۳۲/۵ درصد آنها مالک، ۴۰/۶۲ درصد ساکن در منزل پدری و ۴/۳۸ درصد نیز در غیراین موارد بودند. روند نمونه‌گیری به صورت مشارکت داوطلبانه و رضایت به شرکت در پژوهش بود و پرسشنامه‌ها در اختیار آنها قرار می‌گرفت.

ابزار

مقیاس دل‌بستگی به مکان: این مقیاس بر اساس نظریه لو و آلمن (۱۹۹۲) و مطالعات تجربی جورجسن و استدمن (۲۰۰۱) و کیل، موون و تارانت (۲۰۰۴) ساخته شده است که دیدگاه نگرشی نسبت به دل‌بستگی مکان دارند. مقیاس مذکور، مشتمل بر ۲۲ گویه می‌باشد که سه حیطه شناختی (هویت مکان)، عاطفی (دل‌بستگی عاطفی) و رفتاری (وابستگی مکان و پیوندهای اجتماعی) دل‌بستگی مکان را می‌سنجد. اعتبار و روایی این مقیاس توسط دکتر صفاری نیا و همکاران (۱۳۹۱) مورد بررسی و تایید قرار گرفته است. ضریب بازآزمایی با فاصله دو هفته ای برابر ۰/۹۱ و مقدار آلفای کرونباخ ۰/۹۲ می‌باشد. اعتبار سازه این مقیاس نیز با روش تحلیل عاملی اکتشافی در حال بررسی می‌باشد (زیر چاپ).

مقیاس عواطف مثبت و منفی: مقیاس‌های عاطفه‌ی مثبت و عاطفه‌ی منفی یک ابزار ۲۰ آیتمی است که برای اندازه‌گیری دو بعد خلقی یعنی عاطفه‌ی مثبت و عاطفه‌ی منفی طراحی شده‌اند (واتسن و همکاران، ۱۹۹۸). این مقیاس از تعدادی کلمه تشکیل شده که احساس‌ها و هیجان‌های مختلف را توصیف می‌کنند. هر خرده‌مقیاس ۱۰ آیتم دارد. این مقیاس از ویژگی‌های مطلوب روان‌سنجی برخوردار است؛ در پژوهشی که توسط دکتر بخشی پور و دکتر دژکام (۱۳۸۴)، صورت گرفته است برآورد اعتبار برای خرده‌مقیاس عاطفه‌ی مثبت، ۰/۸۷؛ برای خرده‌مقیاس عاطفه‌ی منفی، ۰/۸۵ و ضریب آلفا برای هر دو خرده‌مقیاس یکسان و برابر با ۰/۸۷ گزارش شده است.

شیوه اجرا

به منظور جمع‌آوری داده‌ها، این پرسشنامه‌ها به نمونه‌ی مورد نظر جهت تکمیل ارائه شدند. پس از جمع‌آوری اطلاعات، داده‌ها توسط نرم‌افزار آماری SPSS_16 و از طریق ضریب همبستگی پیرسون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

نتایج

در این پژوهش برای مقایسه میانگین نمره‌ی کل دل‌بستگی مکان در دو جنس، در نمونه‌ی پژوهش، از آزمون t برای گروه‌های مستقل استفاده شده است. در جدول ۱ نتایج این آزمون روی داده‌های مذکور ارائه شده است. نتایج نشان می‌دهد تفاوت میانگین نمره کل دل‌بستگی مکان دختران و پسران از لحاظ آماری معنادار می‌باشد ($t = 1/98$, $\text{Sig} = 0/049$).

جدول ۱. آزمون همبستگی پیرسون بین عاطفه مثبت و عاطفه منفی با دلبستگی مکان و خرده مقیاس های آن

عاطفه منفی	عاطفه مثبت	مقیاس ها
۰/۱۰	۰/۲۴۶**	r نمره کل دلبستگی مکان
۰/۱۷	۰/۰۰	sig
-۰/۰۵	۰/۱۸*	r هویت مکان
۰/۴۷	۰/۰۲	sig
۰/۲۰*	۰/۱۹*	r دلبستگی عاطفی
۰/۰۱	۰/۰۱	sig
۰/۰۳	۰/۲۰*	r وابستگی مکان
۰/۶۸	۰/۰۱	sig
۰/۰۲	۰/۲۳**	r پیوند اجتماعی
۰/۷۱	۰/۰۰	sig

* با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵

** با سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱

برای تعیین تاثیر هر یک از متغیرهای هویت مکان، دلبستگی عاطفی، وابستگی عاطفی و پیوند اجتماعی بر عاطفه مثبت، متغیرهای ذکر شده به عنوان متغیرهای پیش بین و عاطفه مثبت به عنوان متغیر ملاک در معادله رگرسیون تحلیل شدند. طبق نتایج تحلیل واریانس، مقدار F مشاهده شده معنادار است ($p < 0.001$) و ۴۶ درصد از واریانس مربوط به متغیر عاطفه مثبت به وسیله خرده مقیاس پیوند اجتماعی تبیین می شود.

بحث

پژوهش حاضر به بررسی نقش دلبستگی مکان با عاطفه مثبت و عاطفه منفی می پردازد. چنانچه نتایج این پژوهش نشان داد پیوند اجتماعی به میزان قابل توجهی عاطفه مثبت را تبیین می کند. این یافته با پژوهش های واتسون و همکاران (۱۹۹۴) همخوانی دارد. تحلیل داده ها نشان می دهد که بین دلبستگی مکان و عاطفه مثبت رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. متغیرهای هویت مکان، دلبستگی عاطفی، وابستگی مکان و پیوند اجتماعی با عاطفه مثبت رابطه مثبت و معناداری دارند. تنها متغیر دلبستگی عاطفی با عاطفه منفی رابطه معنادار دارد و بقیه متغیرها با عاطفه منفی رابطه معناداری ندارند. این نتایج با یافته های کورپلا و همکاران (۲۰۰۱) همخوانی دارد. یافته های این پژوهش بر لزوم توجه به کارکردهای محیط؛ از جمله قابلیت یک مکان در ایجاد پیوندهای اجتماعی، در تنظیم حالات هیجانی شهروندان تاکید دارد. این امر مشارکت و مداخله گری خاص نهادهای مختلف در سطح جامعه را می طلبد. در پژوهش حاضر مجموعه ای از محدودیت ها وجود داشت که از مهمترین آنها می توان به حجم پایین نمونه و لحاظ نکردن طبقه اقتصادی - اجتماعی و منطقه شهری محل سکونت شرکت کنندگان در پژوهش اشاره کرد، که با توجه به این امر تعمیم دهی نتایج پژوهش نیازمند ملاحظات بیشتری است.

منابع

بخشی پور، عباس و دژکام، محمود. (۱۳۸۴). تحلیل عاملی تأییدی مقیاس عاطفه مثبت و منفی. *مجله روانشناسی*. ۴، ۹. کلایتون. س. (۱۹۵۰). *روانشناسی حفاظت از محیط زیست*، ترجمه دکتر صفاری نیا و همکاران (۱۳۹۰). تهران: ارجمند.

- Chawla. L. (1992). *Childhood place attachments. In I. Altman & S. Low, Human behavior and environment: Advances in Theory and Research*. 12 Place attachment. 63-88. New York: Plenum Press.
- Herzog. T., Blak, A. M., Fountaine. K. A & Knotts. D. J. (1997). Reflection and attentional recovery as distinctive benefits of restorative environments. *Journal of environmental Psychology* 17, 165-170.
- Korpela. K. M. (1989). Place identity as a product of environmental self-regulation. *Journal of environmental psychology* 9, 241-256.
- Korpela, K. M., Hartig. T., Kaiser. F. G & Fuhrer. U. (2001). Restorative experience & self-regulation in favorite places. *Environment & behavior* 33, 572-589.
- Kyie. G., Graefe. A., Manning. R & Bacon. J. (2004). Effects of place attachment on users perceptions of social & environmental conditions in a natural setting. *self-regulation*. 24, 213-225.
- Long. C, R., seburn. M., Averill. J. R. & More. T. A. (2003). Solitude experiences: Varieties, settings, and individual differences. *Personality and social psychology Bulletin* 29, 578-583.
- Watson. D, Clark, L. A. (1988). development and validation of brief measure of positive and negative affect: the PANAS scales. *Journal of personality and social psychology*. 47, 1063-1070.